

■ Прэм'ера рубрыкі

«ПОЛАЦКІ СШЫТАК»

Газета «Звязда» сумесна з Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі распачынае новую рубрыку пад назвай «Полацкі сшытак». Не сакрэт, што ў наступным годзе мы будзем адзначаць 500-годдзе айчыннага кнігадрукавання, распачатага доктарам Францыскам Скарынам. Таму не выпадкова і Дзень пісьменства ў наступным годзе будзе праходзіць менавіта на малой радзіме першадрукара. Аднак гэта толькі адна, хоць і надзвычай яскравая старонка гісторыі Полаччыны. Самы час даведацца, чым яшчэ вядомая гэтая старажытная зямля?

Загадчык аддзела дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі, кандыдат філалагічных навук Вераніка Курцова расказа пра лексічныя таямніцы Полаччыны. Напрыклад, можна будзе даведацца, «што яднае *гяніцы* і *ганаболі*?», «што смачней: *какора* ці *лапун*?» Будучы прааналізаваны адметныя гукавыя рысы гаворак Полаччыны — «як *аер* стаў *вернікам*», «блізкія ці далёкія сваякі *сачынь* і *цацэнь*?» Уважліва будучы разгледжаны таксама сінтаксічныя рысы полацкіх гаворак, а таксама іх марфалагічныя адметнасці: «чытае ці *чытаець*, мы *ядзім* ці *ядзём*, сады *цвітуць* ці *цвіцяць*?»

Каго «мещане полоцкіе» называлі «велебным» і «доброродным»? Хто такія «сестронецы» і «дядьковичы»? Якія абавязкі меў «ездок»? Адказ на гэтыя і іншыя пытанні можна будзе знайсці ў артыкуле загадчыка аддзела гісторыі беларускай мовы, кандыдата філалагічных навук Наталлі Палышчук «Палачанін Сярэднявечча праз прызму лексікі полацкіх дакументаў».

Намеснік дырэктара па навуковай рабоце Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, кандыдат філалагічных навук Сяргей Гаранін будзе прадстаўляць звесткі і меркаванні пра Полацкія летапісы. Можна будзе даведацца, чым звязаны «Слова пра паход Ігаравы» і Полаччына. «Іераманах Варсанофій — полацкі вандроўнік XV стагоддзя», «Письменства напярэдадні з'яўлення кнігадруку», «Паслядоўнікі Францыска Скарыны», «Паэзія ў Полацку ў XVII стагоддзі: Ігнацій Іяўлевіч і Філафей Утыцкі», «Сімяон Полацкі і паэзія Барока» — гэтыя тэмы, без сумнення, могуць выклікаць цікавасць у чытачоў «Звязды».

Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута, кандыдат філалагічных навук Ірына Будзько расказа пра першапачатковы беларусаў — Полацкае Евангелле XII стагоддзя. Асабліва цікавым аб'ектам быць яе артыкул «Графіцы Спасе-Еўфрасіннеўскага манастыра».

Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута, кандыдат філалагічных навук Эльвіра Ярмоленка прыадчыніць вядомыя і невядомыя старонкі «Жыцця Еўфрасінні Полацкай».

Дырэктар Інстытута мовазнаўства Ігар Капылоў, па заведзенай і любімай нашымі чытачамі традыцыі, будзе разглядаць тапаніміку гэтага краю. Але цяпер увага даследчыка будзе звернута яшчэ і на адметныя прозвішчы палачан.

Варта дадаць, што амаль усе з названых матэрыялаў будуць апублікаваны ў «Звяздзе» ўжо ў наступным годзе. Спадзяёмся, вы не заблыліся аформіць падпіску.

Заставайцеся з намі — будзе цікава!

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.

nina@vziazda.by
Карэліцкі раён

■ Рупліўцы спадчыны

«ГУСТ, ВЫЖАВАНЫ НА НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ТРАДЫЦЫЯХ...»

У Мірскім мастацкім каледжы адраджаюць старажытныя рамёствы

Мірскі мастацкі прафесійна-тэхнічны каледж — гэта асаблівы свет. Тут можна не проста атрымаць пэўныя працоўныя навыкі, але кожны дзень жыць у судакрананні са старажытнымі беларускімі рамёствамі — роспісам, разьбой па дрэве, ганчарствам і многім іншым. Музей з работамі навучэнцаў — сапраўдныя галерэя аўтэнтычнай беларускай культуры. Бо тое, што зроблена рукамі маладых людзей, адпавядае традыцыям, якія здаўна бытавалі на гэтых землях або былі дасканала вывучаны ў іншых рэгіёнах Беларусі. Тут дзейнічае батлеечны тэатр, які ствараюць самі студэнты разам з выкладчыкамі. Хоцяцца дадаць, што кожны навучэнец каледжа, які прыязджае ў Мір, гарантавана атрымае месца ў інтэрнаце, а таксама бясплатны гарачы абед. Падаецца, гэта навучальнае ўстанова ў пэўным сэнсе можна назваць ідэальнай... Карэспандэнт «Звязды» сустрэлася з намеснікам дырэктара па вучэбнай рабоце мірскага каледжа Канстанцінам ПЕТРЫМАНАМ, каб распытаць, як удаецца старажытныя мясцовыя рамёствы ўплетаць у сучасную вучэбную праграму і такім чынам адраджаць традыцыйную культуру.

таварным знакам. Яе ўмеюць рабіць і сённяшнія навучэнцы каледжа.

«У нашай мясцовасці шмат адметных храмаў, — працягвае Петрыман. — Царква Георгія Пабеданосца, Святой Тройцы, касцёл Святога Мікалая Цудатворцы, царква-пахавальня князёў Святаполк-Мірскіх. Гэта старадаўнія будынкы, у якіх захаваліся рэчы, што маюць доўгую гісторыю. Нашы дзеці і майстры вывучалі, як створаны іх разныя іканастансы. Пэўныя матывы цяпер выкарыстоўваюць у сваёй творчасці».

Часам пры рэстаўрацыі, калі вычышчаецца тая ці іншая тэрыторыя, у друпе трапляюцца рэшткі лепкі, кавалачкі з нанесенай драўлянай разьбой. Іх можна забраць. Так аднаўляецца цэлы ўзор — пэўнай дэталь, іканастанса ці аздаблення памяшкання». Цяпер у каледжы вядзецца работа над інавацыйным праектам вывучэння традыцыйных школ роспісу. Збіраюцца звесткі з розных мясцін. Напрыклад, вёска Мокрая Дуброва, што на Піншчыне, была знакамітай сваімі распіснымі куфрам. Планаўца паездка туды для вывучэння адметных узораў.

Будзе разгледжаны і прынеманскі кірунак роспісу — Гарадзеншчына, Шчучын, Ліда. Нядаўна

знайшоўся чалавек са Шчучына, які мае вялікую калекцыю саматканых дываноў. На іх вельмі адметны арнаментальны ўзор, які таксама будзе даследаваны.

Цікава, што ў музеі мастацкага каледжа вельмі шмат шахмат. Яны зроблены з самых розных матэрыялаў з выкарыстаннем адметных тэхнік. «Наш каледж быў заснаваны ў 1988 годзе. У пачатку 1990-х майстры і навучэнцы знайшлі звесткі пра ганчара, які вырабляў вельмі характэрныя цацкі, — працягвае расказваць Канстанцін Леанардавіч. — У выглядзе сланоў, насарогаў, ільвоў, кароў, быкоў. Гэтыя фігуркі былі па-свойму адметнымі. На жаль, рэчаў, зробленых ім самім, адшукаць не ўдалося. Але па ўспамінах, якія засталіся, майстры і навучэнцы каледжа аднавілі гэтыя цацкі. Вырашылі зрабіць іх у выглядзе шахмат, бо сярод такіх фігур магчыма вялікая разнастайнасць».

На пытанне, як удалося мясцовыя традыцыі так гарманічна ўплесці ў вучэбны працэс, Канстанцін Петрыман адказвае:

— Гэта стала магчымым дзякуючы нашым выкладчыкам — тым людзям, якія не крычаць гучна аб сваёй працы, але займаюцца ўзнаўленнем спадчыны. І гэта стала справай іх жыцця і гонару. Мы заўсёды кажам дзецям, што вывучаем нашу з імі краіну: даследуем яе побыткі, з'яўляемся прадаўжальнікамі таго, што стварылі продкі. Мы не проста вывучаем, як правільна вырабляць керамічны посуд ці пэўныя дэкаратыўныя элементы, але найперш працягваем справу прадзедаў. І дзеці разумеюць гэта. Мы ганарымся тым, што нашы выпускнікі — добрыя спецыялісты, адданыя працаўнікі. Яны маюць выдатны густ, выхаваны на нацыянальных традыцыях. Сапраўдны патрыёт, які цэніць сваю культуру, ніколі пра іншых не скажа нічога дрэннага. Бо культура народа — самы вялікі здобытак».

Вучэбны працэс у мірскім каледжы прадугледжвае засваенне дзецьмі пэўных мастацкіх прыёмаў. А якія менавіта з іх выбіраць, вырашаюць самі майстры. Вельмі каштоўна, што яны знаходзяць час, каб не толькі даць праграмы рэчы, але і падзяліцца ведамі пра нацыянальную культуру. Таксама дзейнічаюць гурткі — мастацкага роспісу, разьбы па дрэве — там творчым памкненням даецца поўная свабода. У Рэспубліканскім інстытуце прафесійнай адукацыі вельмі станоўча ставяцца да інавацыйных праектаў, якія распрацоўваюць у Міры. Калі работа над праграмай беларускага нацыянальнага роспісу будзе завершана, яе ўключыць у абавязковае вывучэнне. «Мы ўсе цяпер знаходзімся ў творчым пошуку, — рэзюмуе Петрыман. — Здаецца, усё вывучана ўвогуле. Але ж яшчэ цэлы пласт работы па вучэбнай дэталь»...

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ. nina@vziazda.by
Карэліцкі раён

■ Старонкі мінуўшчыны

500 гадоў таму выйшла

«Пруская вайна» Яна Вісліцкага

Праз 100 гадоў пасля векапомнай Грунвальдскай бітвы, у пачатку XVI стагоддзя Тэўтонскі ордэн ізноў актывізаваў сваю агрэсіўную палітыку. Вялікі магiстр Альбрэхт Гогенцолерн, узбройваючы супраць свайго дзядзькі, караля і вялікага князя Жыгімонта Першага, рыхтаваўся да новай Прускай вайны — так гаварылі сучаснікі, бо бітва з крыжакамі пад Грунвальдам у 1410 годзе атрымала ў тагачаснай гістарыяграфіі такую назву.

Гэтую ж назву выбраў паэт-гуманіст Ян Вісліцкі для свайго паэтычнага зборніка лацінамоўных твораў, які пабачыў свет у Кракаве ў 1516 годзе. Беларускія даследчыкі схіляюцца да думкі, што Ян Вісліцкі мог быць ураджэнцам беларускага мястэчка Вісліца на ўзбярэжжы аднайменнай ракі. Само мястэчка не захавалася, на жаль, у вірах шматпакутнай гісторыі Беларусі, але Вісліца (рака ў Пінскім і Івацэвіцкім раёнах) і да сённяшняга дня коціць свае блакітныя воды.

Цэнтральнае месца ў зборніку «Пруская вайна» займае аднайменная паэма, якая складаецца з трох частак (кніг). У першай кнізе аўтар раскажа пра той край, які з антычных часоў быў вядомы як

Тытульны аркуш кнігі 1516 года.

Сарматыя, — так, маўляў, назваў гэтую краіну недасведчаны сусед. Тым часам мясцовыя жыхары далі сваёй Айчыне назву Палонія, якую, выходзячы з кантэксту паэмы, ніяк не вельмі атаясамліваць з сучаснай Польшчай. Тут, у Палоніі, піша Ян Вісліцкі, жыве не толькі «люд, што сябе на мове спрадвечнай палякамі кліча». «Тут распасцерліся землі трайкіх русінаў», — заўважае ён.

«Беларусіны яшчэ, вельмі слаўныя мужнасцю ў войнах»

Дасведчанаму чытачу няцяжка было зразумець, што гаворка ідзе пра так званых «белых, чорных і чырвоных русінаў», — менавіта так з часоў Сярэднявечча называлі продкаў сённяшніх усходніх славян. Расказаўшы пра першых легендарных валадароў Палоніі — Леха, Крака і Ванду, — Ян Вісліцкі спыняе далейшы генеалагічны апавед (так параіў яму апыжун мастацтваў Аполон), і ў другой кнізе адрознае вялікага князя і караля Ягайлу, пачаўшы з маляўнічага апісання яго Радзімы — Вялікага Княства Літоўскага:

*Есць нязведаны край,
славаты сваімі лясамі,
ён уладанні шырока раскінуў
да скіфскіх прастораў;
Плодны, квітнее лугамі,
цячэ ў ім струмень меданосны;
Край на народы багаты,
таксама й на вояў адважных.*

Неўзабаве чытач атрымае магчымаць даведацца пра самі народы, над якімі Ягайла ўсталяваў сваю ўладу. Першымі паэт называе тартарыкаў (татар), следам за імі — масагетаў (жамойтаў). Нарэшце з'яўляюцца «беларусіны яшчэ, вельмі слаўныя мужнасцю ў войнах». Чаму менавіта гэтая ўпамінанне белых русінаў мае асаблівае значэнне? «Пруская вайна» была паэмай, напісанай па ўсім

канаонах класічнага гераічнага эпаса. На падставе такіх паэм — «Іліяды» Гамера, «Энеіды» Вергілія — шматлікія чытачы фарміравалі свае ўяўленні пра веліч былых цывілізацый. І менавіта ў межах такога твора яшчэ ў пачатку XVI стагоддзя былі згаданы беларусы.

Прапанаваўшы ў другой кнізе «Прускай вайны» сваю мастацкую інтэрпрэтацыю перадгісторыі і гісторыі Грунвальдскай бітвы, Ян Вісліцкі пачынае трэцюю кнігу сцэнай нарады багоў на Алімпіе: Юпітэр радзіцца з іншымі багамі, каго аддаць за жонку сівавалосаму каралю Ягайлу, які ўсё яшчэ не дачакаўся спадкаемца ўлады. Абранніцай багоў стала «найпрыгажэйшая ў свеце дзяўчына» — маладая князьёўна Соф'я з роду беларускіх князёў Гальшанскіх. Дзякуючы ёй пачалася слаўная гісторыя дынастыі Ягелонаў. Усхваляючы караля Ягайлу ў канцы другой кнігі, Ян Вісліцкі не жадае прыпадабняць яго да сусветна вядомых герояў антычных часоў — Ахіла, Гектара або Цэзара. Паэт эпохі Рэнэсансу з далёкага 1516 года даводзіць нам, сваім нашчадкам, што айчыннымі героі — непараўнальныя, айчынная гісторыя — унікальная і непаўторная, як сам родны край.

Жанна НЕКРАШЭВІЧ-КАРОТКАЯ.